

Az állami anyaöl demagógiájáról - a Bartók ürügyén

Van az úgy, hogy valaki nem ért valamihez. Nem nagy baj, én sem értek mindenhez. Csak amihez nem értek, arról én hallgatom. Nem így Szávay István, aki a Dél-magyarország 2008. február 5-i számában megjelent Állami anyaöl c. jegyzetében oly mértékben félrevezető, előítéletes - és ezért sértő - véleményt tesz közzé a művelődési házakra és a benne dolgozó munkatársakra nézve, hogy figyelemre sem kelleme méltatni. Am a Kedves Olvasó - Sz. I.-vel egyetemben - nem szakember, s ezért akár hihető is lehet számára. Ezért kellemtlenül bár, de foglalkozni kell állításaival.

„Ma már kevesen tudják, hogy a művelődési házak létrehozásának is politikai okai voltak” - írja Sz. I., s bizony igaza van abban, hogy ezt így kevesen tudják. Talán azért, mert egyszerűen nem igaz. „A művelődési házak lekommunizálását először egy ifjú fiatal demokratától hallottam 1989-ben, hogy aztán 1990-ben egy magyar fórumos népművelő képviselőtársammal közös parlamenti felszólalásban tiltakozzunk ellene. Azután is újra meg újra előkerült. Többnyire az áll mögötte, hogy az éppen ott lévő közművelődési intézményt jól el lehet adni - mondjuk autószalonnak -, és már jelentkezett vevő is” - írja Vitányi Iván egy filmvita kapcsán az Élet és Irodalom 2007. november 30-i számában. Majd így folytatja: Ezek a megállapítások elárulják, hogy ... nem ismerik, sőt félreismerik a magyar közkultúra történetét, és természetesen hamis következtetéseket vonnak le belőle. ...hallott-e már valaha is gróf Klebelsberg Kunóról? ... Nos, Klebelsberg a közművelődés megalapozását, a művelődési házak építését tartotta a legfontosabbnak Trianon után a magyar kultúrában. És hányat épített? Körülbelül kétezernyolcszázat. ...És hány működik ma? Körülbelül ugyanannyi. ...Az intéz-

mény egyáltalán nem a kommunizmus találmánya, hanem a felvilágosodásé. ... Magyarországra sem Klebelsberg hozta, hanem az 1848 előtti reformnemzedék.”

„A 80-ás; 90-es években fokozatosan szinte kiürültek a civil szféra szabadságának és anyagi lehetőségeinek bővülésével” - állítja a művelődési házakról Sz. I. Mit mond erre Vitányi Iván? „2003-ban a 14-70 év közötti lakosság 54 százaléka fordult meg bennük. (Moziban, színházban, múzeumban csak 30-40 százalék.) ...Ezekben a házakban 1996-ban 6612 művészeti csoport, munkaközösség dolgozott 150 ezer résztvevővel. Számuk 2003-ban 9279-re (180 ezer) emelkedett. Legtöbbjük fiatal vagy nyugdíjas. A tanfolyamok, szakkörök, klubok száma ezer körüli, mintegy 300 ezer közreműködővel. Az ismeretterjesztő rendezvényeké 33 ezer, a résztvevőké egymillió-háromszázezer. A műsoros este-ké 24 ezer, a látogatóké ötmillió fölött. A bálók és a díszkók száma 12 ezer. A népzenei, néptáncestek, táncházak, népművészeti vásárok rendezvényeinek száma 2003-ban közel nyolcezer, csaknem négy-millió résztvevővel. A közösségi rendezvények (népünnepély, társadalmi rendezvény, játszóház, vásárok, fórumok) száma több mint 38 ezer. A kiállításoké, vetélkedőké 25 ezer. A résztvevők száma meghaladta a 7,5 milliót.” Ennyit az üres házakról és a bennük unatkozó népművelőkről.

Látványos dolog továbbá a Lajtán túli civil állapotokra hivatkozni, csak hát ott van fizetőképés kereslet is, például ki tudják fizetni a hivatkozott vendéglő terembérlési díját. Tessék csak megkérdezni, mennyit fizetnek a Bartóknak (még a többi művelődési háznak) az ottani civilek? Semennyit. No, ha Sz. I. elintézi, hogy ugyanennyiért mehessenek valamelyik belvárosi étterem különtermébe az Operabartók, a Bartók-kórus meg a többiek, hát

fene bánja, biztos elfogadják. De komolyan gondolja bárki, hogy ez itt így működik?

Sz. I. állításainak összegzéséként olvashatjuk a Végső Nagy Demagógiát: „Ami most Szegeden történik a Bartók művelődési központtal, az lényegében erre vezethető vissza.” Mármint a hatalmas és finanszírozhatatlan intézményrendszer, az államanyácskára támaszkodó mentalitás. Sz. I. zárásul még visszhangozza a városvezetés legalább ennyire hamis állítását: „Aki pedig óhajt, maradhat a rendszerben, hiszen a város elhelyezi más intézményben” - mintha ez lenne a legnagyobb tét.

Pedig nem ez, csak erről senki nem szól. A tét nem csak az, hogy a Bartók eddigi tevékenységszerkezetét ki viszi tovább. Am bár az sem egyszerű, hisz üres szólam a Reök-palotára, meg a Korzó Zeneháza hivatkozni, mert aurájuk, térszerkezetük és legelőször is: funkcionalitásuk okán csak az eddigiek töredékét képes befogadni. Ilendő tudni, hogy minden térszerkezet csak a számára adekvát tevékenységszerkezetet fogadhatja be. De mi lesz a kimaradtakkal?

Az igazi és valós tét a Bartókban és csak a Bartókban megvalósítható és megvalósítandó, eddig elmaradt művelődési programok sokasága. (S bizony, itt kellett volna a Bartók konkrét elemzését elvégezni, s a valódi hiányosságokat feltárni. Mert ha a kenyérgyár rossz kenyeret süt, nem zárjuk be a gyárat, hanem leülünk a pékkel beszélgetni, s utána döntünk - akár róla is. Persze ez csak akkor működik, ha nincsenek preconcepciók.) Ezek hiányát még senki nem vette leltárba, pedig ez az igazi tét - az elmaradt érték-haszon. S ez fog visszavonhatatlanul eltűnni Szegeden.

Török József,
közművelődési szakértő,
Szeged

Egy hozzá nem értő reflexiója

Török József közművelődési szakértő megtisztelt azzal, hogy szerény jegyzetemre válaszolt, és hozzá nem értésemet bizonyítandó kifejtette, hogy a politikai ellenőrzés igénye sosem szerezelt a művelődési házak hálózatát kiépítő okok között. Nos, amikor 1968-ban a Szegedi Ifjúsági Ház igazgatójaként dolgoztam, nem ezt tapasztaltam. Így inkább - fele fizetésért - újságírónak mentem, mert beleláltam a rendszer működésének számomra elfogadhatatlan háttéréibe. Aztán a '60-as évek végén, a '70-es évek elején a Szegedi Fotószalon egyik rendezőjeként sokéves csatát vívtam másokkal együtt azért, hogy sikerüljön kiiktatni az előírt, mellesleg konzervatív-zsdanovista zsűrizést, ami főként a debreceni Műhely '67 óriási politikai

botrányt kiváltó kiállítása után nem volt könnyű. De fokozatosan sikerült, és ennek köszönhetően sok éven át Szegeden lehetett egyedül látni, mi is történik a progresszív magyar fotográfiában. A hetvenes évek végére aztán föllazult a politikai ellenőrzés igénye, és másutt is kiállítási lehetőségekhez jutottak a progresszív irányzatok. Így végül el is halt a fotószalon, amit e kis, helyben kivívott szabadság éltetett. Ennyit arról, hogy az ellenőrzés biztosítása sosem volt politikai cél a művelődési házak esetében.

Egyébként természetesen nem vagyok szakértője a témának, legföljebb véleményem van róla, tán nem egészen outsiderként.
Szavay István újságíró